

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“

НРАВСТВЕНАТА СИЛА И ДУХОВНА КРАСОТА НА БУНТОВНИКА

Цялата поезия на Христо Ботев е храм на неговата душевност, на прекрасния му младежки ентузиазъм, на неговия мироглед. Всяко негово стихотворение пресъздава мислите и чувствата на поета, мислите му. Такава изповед е една от вълнуващите творби на Ботев „На прощаване“. Тя е израз на неговата идеология. В нея образът на лирическият герой се слива с Ботевия и представя възвишеното в борческата натура на възрожденеца-демократ.

Лирическият герой на Ботевата творба е един от онези българи, които са потърсили свободата на чуждото небе водени не от авантюризм, а от най-искрени патриотични чувства и от високата мяра на нравствеността, задължаваща всяко човешко същество да извърви своя път с чест и достойнство. За да не останат никакви съмнения в категоричността на преценката за съдбата на бунтовника, лирическият герой посочва причината и следствието-робството и емигрантството. Бунтовникът вярва в силата на словото и призовава своята майка да прокълне „таз турска черна прокуда“, защото очевидно националното потисничество стои в основата на неговия житейски избор. Той назовава приютилата ги страна „таз тежка чужбина“ и така очевидно посочва тежките условия, които а принудени да изтърпяват борците за народна свобода в името на свещения идеал-свободата на отечеството. В този първи момент на прощаването желанието да се изкаже всичко, без да се спестява истината подсилва интимно-изповедния характер на творбата. Големият брой обръщения подсказва, че словото на юнака най-близкият човек трябва не само да разбере, но и да даде така желаната прошка и утеха в решителния час на човешкото изпитание. Бунтовникът има „сърце, мъжко юнашко“, което не може да се примири с насилието на потисника. Инверсията в словосъчетанието „сърце мъжко юнашко“ подчертава значението, което борецът за свобода отдава на своята природа, на естествените си родови корени, но и на емоционалните причини, отделили го от родния дом. Стремешът му да обясни на майката причините за избора си със силата на родовата памет и кръв е естественият начин да се означи принадлежността на бореца за свобода не само към отечеството, но и към универсалните човешки ценности-присъщи на всеки човек. За бунтовника е невъзможно да изтърпи унижението на робството, неговото сърце не трае „да гледа турчин, че бесней“. Лирическият герой не може да бъде наблюдател, примирено да приеме издевателствата на националния потисник. В драматичния момент на изповедта, в часа на прощаването, бунтовникът очертава границите на скъпото и родното чрез синекдохата „бащино огнище“:

Там, дето аз съм пораснал
и първо мляко засукал;
там, дето либе хубаво
черни си очи вдигнеш
и с оназ тиха усмивка
в скръбно ги сърце впиеше;
там, дето баща и братя
черни чернеят за мене!

Родното се индетифицира с детството, младостта и любовта, и с устойчивите връзки на родовия свят-бащата и братята, които са принудени да продължат робския живот и да приемат униженията заради своя син и брат.

Следващият композиционно-сюжетен момент разгръща широко мотива за смъртта-подвиг. Според замисъла и смисъла на творбата този мотив е водещ и за това свидетелстват неговото място и количеството текст, който му отрежда поета. Красотата и величието на смъртта – подвиг не могат да се вместят в традиционните

битово-жителски представи за целостта на мъртвото тяло и за тясното пространство на гроба. Невръстните братя трябва да търсят тялото на загиналия „по скали“ и „по орляци“, а кръвта му-в черната земя. Така реалните пространствени отношения прерастват в природно-космически, а мъртвият юнак се слива с недрата и поднебесните върхове на родната земя.

Колкото и величава да е такава смърт, тя е само предпоставка за безсмъртие. За героя на Ботев истинския живот след смъртта е възможен едва когато примерът му вдъхнови за подвиг неговите сега „братя неврѣстни“. Затова той търси разбиране и съучастие от майката-пазителка на родовите традиции и предания, посредник между предци и потомци. Тъкмо тя трябва да предаде завета на загиналия, да просветли съзнанието на неврѣстните му братя за смисъла на саможертвата.

Революционният оптимизъм е друга черта от характера на бунтовника, която го извисява над останалите, приели робството като своя съдба. Потвърждава го въображаемата картина на победното завръщане. Това е мечта и близка, и далечна. На нея Ботев отделя по-малка част в стихотворението, защото тя е по-малко вероятна, по-несигурна. Но все пак това е вярата в победния край до който родолюбивото дело ще бъде доведено от братята по съдба поели по „страшният, но славен“ път на борбата.

Отличителна черта в характера на бунтовника е себеотрицанието, безкористната самопожертвувателност. Той не мечтае за слава, иска единствено „тая награда“:

Да каже нявга народът:
умря сиромаш за правда,
за правда и за свобода...

Тази награда е висша награда, морална, чиста, свята, която се извисява над материалните блага.

Образът на бунтовника от поемата „На прощане“ – образ на революционера от 60-те, 70-те години на XIX век, без да губи конкретните характеристики на своето време, израства с извънвременни легендарни черти. Дълбоко национално по дух и звучащо като фолклорна песен стихотворението е възпев на бореца за свобода и всечовешкия му идеал за правда, както и на бунтовния му устрем срещу тиранията и издевателствата над човешкия дух.